

Nr 189

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.; given Stockholms slott den 11 november 1960.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt 87 § regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådana ändringar i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. att sökandepart i ersättningsmål, när skäl därtill föreligger, skall kunna erhålla förskott å rättegångskostnad att utgå i avräkning på den kostnadsersättning som slutligen kan komma att fastställas. Därjämte lämnas vissa upplysningar rörande praxis m. m. i fråga om ersättning för mistad fiskerätt.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599)
om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt m. m.¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Angående fiskevärderingsnämnd — — att fastställas.

4. Kronan skall, i den mån ej annat föränledes av vad i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken stadgas, ersätta sökanden hans kostnader å målet vid nämnden.

4. Kronan skall, i den mån ej annat föränledes av vad i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken stadgas, ersätta sökanden hans kostnader å målet vid nämnden. *Vad ovan under 3 är stadgat om förskott skall äga motsvarande tillämpning beträffande ersättning för sådana kostnader.*

Lagen om — — — — — vid nämnden.

6 §.

Talan mot — — — — — motsvarande tillämpning.

3. Där ej annat föränledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken, skall kronan städse själv vidkännas sina kostnader i hovrätten, så ock kostnad som åsamkas motpart genom att kronan fullföljt talan.

3. Där ej annat föränledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken, skall kronan städse själv vidkännas sina kostnader i hovrätten, så ock kostnad som åsamkas motpart genom att kronan fullföljt talan. *Vad ovan i 4 § under 3 är stadgat om förskott skall äga motsvarande tillämpning beträffande ersättning för kostnad som sist sagts.*

Vad i — — — — — ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

¹ Senaste lydelse av 4 och 6 §§, se SFS 1957:687.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 21 oktober 1960.

Närvarande:

Statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter vissa frågor rörande *ersättning för mistad fiskerätt* samt anför därvid följande.

1960 års riksdag har under vårsessionen behandlat vissa motioner om ändringar i lagen om ersättning för mistad fiskerätt. I motionen II: 264 har hemställts om sådant tillägg till lagens 1 §, att vid ersättnings bestämmande skall beaktas ej blott den förlust av fiskerätt som ägaren vidkännes utan även den utvidgning av rätten till fritt eller enskilt fiske som ägaren må ha vunnit. Vidare har i motionen II: 285 upptagits spörsmål om sökandes rätt till ersättning för utredningsarbete m. m. i samband med ansökan om ersättning för mistad fiskerätt.

Tredje lagutskottet har i utlåtande (nr 15) över nu nämnda och vissa andra motioner uttalat, att den i motionen II: 264 behandlade frågan borde närmare övervägas inom Kungl. Maj:ts kansli, varvid även borde göras en undersökning beträffande de i ersättningsmål tillämpade principerna i övrigt för beräkning i olika fall av värdet av den förlorade fiskerätten samt huruvida dessa principer stode i överensstämmelse med lagen och dess motiv. Vidare borde övervägas om något kunde göras för att ytterligare öka kronans möjligheter att tillvarataga sin rätt. Undersökningen borde verkställas så snabbt, att eventuella förslag till åtgärder i anledning därav kunde föreläggas höstriksdagen år 1960.

Vad angår motionen II: 285 har utskottet uttalat som sin uppfattning, att möjlighet borde beredas sökande att erhålla förskott å utrednings- och andra rättegångskostnader. Hur bestämmelserna härför skulle utformas borde bli föremål för närmare utredning. Vid denna utredning borde enligt utskottets mening jämväl övervägas åtgärder för att åstadkomma en likformig och från ekonomisk synpunkt lämplig handläggningsordning vid skilda fiskevärderingsnämnder.

På förslag av utskottet har riksdagen i skrivelse den 26 april 1960 (nr 183) som sin mening givit Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av de båda motionerna.

† Bihang till riksdagens protokoll 1960. 1 saml. Nr 189

I syfte att utan tidsutdräkt få underlag för den av riksdagen begärda undersökningen har genom justitiedepartementets försorg anordnats en konferens den 13 och den 14 juni 1960 med deltagande av ordförandena i fiskevärderingsnämnderna ävensom vice ordförandena i de fall, där dessa i större utsträckning tjänstgjort som ersättare för ordföranden. Vad som förekommit under konferensen finnes redovisat i ett vid konferensen fört protokoll (stencilerat). Sedan *kammarkollegiet* tagit del av konferensprotokollet, har från kollegiet överlämnats en den 6 oktober 1960 dagtecknad promemoria med vissa synpunkter i anledning av vad som förekommit vid konferensen.

Sedan ärendet därefter beretts i departementet, anhåller jag nu att få upptaga detsamma. Framställningen uppdelas på två avsnitt, av vilka det första avser vissa värderingsprinciper och det andra frågan om möjlighet för ersättningsökande att erhålla förskott å rättegångskostnad, m. m.

Frågan om vissa värderingsprinciper

Gällande bestämmelser m. m. Bestämmelserna i lagarna den 1 december 1950 om gräns mot allmänt vattenområde samt om rätt till fiske har i vissa fall föranlett minskning av det enskilda vattnet och intrång i förut bestående enskild fiskerätt. Genom *lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt m. m.* har givits möjlighet för den enskilde att få ersättning härför av statsmedel.

I 1 § ersättningslagen stadgas att, där vattenområde jämlikt lagen om gräns mot allmänt vattenområde frångår ägaren, denne skall njuta ersättning av statsmedel för värdet av fiskerätt och annan förmån, som han sålunda förlorar, så ock för annan skada som därigenom tillskyndas honom. Ersättning av statsmedel för värdet av förlorad förmån och för annan skada skall enligt samma lagrum jämväl tillkomma a) jordägare, vilkens fiskerätt inskränkes därigenom att jämlikt 6—13 §§ eller 18 § lagen om rätt till fiske annan än innehavaren av den enskilda fiskerätten må bedriva fiske, som enligt äldre lag var förbehållet strandägaren, b) den som enligt urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund innehar fiskerätt, vilken helt eller delvis blir utan verkan till följd av att enligt lagen om gräns mot allmänt vattenområde och lagen om rätt till fiske enskild fiskerätt ej gäller i allmänt vatten eller till följd av stadgandena i 6—20 §§ sistnämnda lag samt c) den som den 1 januari 1951 på grund av servituts- eller nyttjanderättsupplåtelse åtnjuter förmån, vilken helt eller delvis går förlorad genom den nya lagstiftningen.

Frågan om ersättning för mistad fiskerätt prövas i första instans av fiskevärderingsnämnd. Vid måls avgörande sitter tre ledamöter i nämnden, en av dem ordförande. Ordföranden utses av Kungl. Maj:t och skall vara lagkunnig samt erfaren i domarvärv. Övriga ledamöter bör vara allmänt betrodda och väl förtrogna med förhållandena i bygden. I riket finnes tio fiskevärderingsnämnder. Genom år 1957 genomförda lagändringar ombilda-

des nämnderna till specialdomstolar och infördes klagorätt för kronan. Från nämnderna sker fullföljd till hovrätt och därifrån till högsta domstolen.

Beträffande förfarandet i fiskeersättningsmålen gäller vad i rättegångsbalken är stadgat om rättegången i tvistemål med vissa mindre avvikelser.

Kronans talan i ersättningsmålen bevakas av kammarkollegiet.

Ursprungligen föreskrevs att ersättningsanspråk vid påföljd av talans förlust skulle framställas före den 1 januari 1956, d. v. s. inom fem år från den nya lagstiftningens ikraftträdande, men anmälningensfristen förlängdes genom lagändring år 1955 till den 1 januari 1958. Om man bortser från sådana anspråk som hänför sig till en år 1956 beslutad ändring av 11 § lagen om rätt till fiske, i vilka fall fristen utlöper den 30 juni 1961, har därför tiden för framställande av ersättningsanspråk numera utgått.

Beträffande de uttalanden som vid lagstiftningens tillkomst gjordes om grunderna för bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt må hänvisas till tredje lagutskottets förut nämnda utlåtande 1960: 15 (s. 3 ff).

1958 års besparingsutredning har i sitt år 1959 avgivna betänkande (SOU 1959: 28) ifrågasatt en omprövning av 1950 års fiskerättslagstiftning för att därigenom åstadkomma en begränsning av den ersättningsskyldighet, som till följd av lagstiftningen åvilar staten. Förslaget har föranletts av att statsverket orsakats och kommer att orsakas utgifter långt utöver vad som förutsågs då statsmakterna tog ställning till lagstiftningen. I samband med anslagsäskande rörande ersättning för mistad fiskerätt m. m. har chefen för jordbruksdepartementet i 1960 års statsverksproposition bil. 11 lämnat en redogörelse för remissbehandlingen av betänkandet i denna del. I anslutning härtill framhåller departementschefen att 1957 års reformer, varigenom klagorätt infördes för kronan samt fiskevärderingsnämnderna ombildades till domstolar, måste ha givit ett klart uttryck för statsmakternas önskan, att ersättningsfrågorna skall prövas med största omsorg och att kronans intressen skall beaktas bättre än vad från början var möjligt. Departementschefen fortsätter:

Ett uppgivande av 1950 års reformer och återgång till det rättsläge, som var rådande före år 1951, kan av rättsliga skäl bemötas med tungt vägande invändningar. Men även i ekonomiska hänseenden — vilka torde ha varit bestämmande för besparingsutredningen — skulle en sådan åtgärd medföra avsevärda olägenheter såväl för enskilda som för staten. Under de cirka nio år de nuvarande lagarna gällt har en anpassning skett till det nya rättsläget. På många håll har de nya reglerna föranlett investeringar i båtar och redskap, som eljest inte skulle ha kommit till stånd. Vidare har under åren efter de nuvarande reglernas tillkomst skador förorsakats, för vilka staten skall svara.

Att låta de nuvarande förhållandena gälla för sådana strandägare, som redan fått sina ersättningsanspråk definitivt prövade, och återställa tidigare gällande fiskerättsförhållanden för övriga strandägare torde leda till ett nära nog kaotiskt tillstånd med betydande rättsosäkerhet.

Avgörande invändningar måste följaktligen riktas mot de olika utvägar, som framkastats, att genom ändring i 1950 års fiskerättslagstiftning åstad-

komma en begränsning av kronans ersättningsskyldighet. Jag anser mig därför inte kunna biträda ett förslag om revidering i detta syfte av ifrågavarande lagar. Jag förutsätter emellertid, att vid utförandet av kronans talan i fiskeersättningsmål alla möjligheter tillvaratages att begränsa utgående ersättningsbelopp till vad som kan anses vara sakligt motiverat.

Tredje lagutskottet har i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1960: 15 inledningsvis uttalat, att det icke kan ifrågakomma att nu ändra vare sig lagarna om gräns mot allmänt vattenområde och om rätt till fiske eller lagen om ersättning för mistad fiskerätt på sådant sätt att de principer som ligger till grund för lagarna rubbas. För att åstadkomma någon ändring beträffande ersättningsbeloppen återstår då enligt utskottet endast att undersöka huruvida sistnämnda lag tillämpats på ett sätt som icke avsågs vid dess tillkomst och att genom förtydliganden i lagen eller med stöd av lagen utfärdade författningar eller på annat sätt söka få en ändring till stånd. Rörande det i motionen II: 264 föreslagna tillägget till 1 § ersättningslagen har utskottet anfört bl. a. följande.

Enligt motionärens förslag skall vid ersättnings bestämmande »beaktas ej blott den förlust av fiskerätt som ägaren vidkännes utan även den utvidgning av rätten till fritt eller enskilt fiske som ägaren må hava vunnit.»

Av de uttalanden som gjordes vid lagens tillkomst anser utskottet framgå, att lagstiftaren avsåg att principen om kvittning mellan skada och nytta skulle tillämpas om för en och samme ägare gränsen för det enskilda vattenområdet på ett ställe förskjutits inåt och på ett annat ställe utåt. Remissinstansernas yttranden i anledning av motionen II: 264 ger, möjligen med ett undantag, uttryck åt samma uppfattning. Av yttrandena framgår även att lagen nästan undantagslöst tillämpas på detta sätt. Utskottet är på grund härav ej övertygat om behovet av en lagändring för detta fall.

Motionärens förslag innebär emellertid, att vid ersättnings bestämmande skall beaktas även den ökade rätt till fiske som sökanden vunnit. Att lagstiftaren ej var främmande för att tillämpa kvittning även i detta fall framgår av bl. a. det av motionären citerade uttalandet av tredje lagutskottet år 1950. Mot tillämpningen av en sådan princip har gjorts gällande att den innebär, att den ersättningssökande får betala för en allemansrätt som de flesta åtnjuter utan någon betalning. Enligt utskottets mening kan en sådan invändning vara berättigad i vissa fall. Utskottet anser dock alltjämt att det i många fall måste vara rimligt att åtminstone i viss mån beakta, att sökandens rätt till fiske, även om denna rätt till följd av 1950 års lagstiftning ändrats till sitt formella innehåll och numera delvis består i rätt till fritt fiske, icke undergått sådan ändring att sökandens möjligheter att utnyttja fisket försämrats. Utskottet hänvisar därvid till kammarkollegiets uttalanden i utlåtande till utskottet i detta ärende.

Av viss betydelse då det gäller att taga ställning till huruvida ökad rätt till fritt fiske skall beaktas vid bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt, är vilka principer som i övrigt ligger till grund för beräkningen av värdet av den förlorade fiskerätten. Enligt utskottets mening spelar dessa principer större roll för ersättningsbeloppens storlek än de principer som tillämpas i det av motionären påtalade hänseendet. Såsom utskottet inledningsvis uttalat bör en undersökning av ett större antal avgöranden i ersättningsmål kunna utvisa vilka principer som tillämpas.

En fråga, som icke kan lämnas åsido i detta sammanhang, är det sätt var-

på kronans talan bevakas i mål om ersättning för mistad fiskerätt. Efter 1957 års reform har kronan ställning av part och kan fullfölja talan mot fiskevärderingsnämnds avgörande. Beträffande många frågor torde anledning föreligga att talan prövas i högre instans, särskilt med tanke på de stora belopp varom här är fråga. Av anförda skäl är det angeläget att kammarkollegiet — som för kronans talan i mål av detta slag — tillförsäkras högt kvalificerad och tillräcklig personal ävensom i övrigt tillräckliga ekonomiska resurser för att på bästa sätt kunna tillvarataga kronans rätt. Det anförda innefattar icke någon anmärkning mot kollegiet för att icke på bästa sätt söka fullgöra sina uppgifter enligt förevarande lagstiftning.

Konferensen. En konferens för diskussion av frågor berörande fiskevärderingsnämndernas verksamhet har, såsom tidigare omnämnts, genom justitiedepartementets försorg anordnats den 13 och den 14 juni 1960. I konferensen deltog, förutom representanter för justitie- och kommunikationsdepartementen, ordförandena i landets samtliga fiskevärderingsnämnder jämte vice ordförandena i fem nämnder.

Av det vid konferensen förda protokollet framgår, att konferensen med utgångspunkt från innehållet i tredje lagutskottets utlåtande 1960: 15 behandlat olika i ersättningsmål uppkommande principspörsmål. Sålunda diskuterades frågan om kvittning av nytta mot skada, vilken fråga berör det av utskottet behandlade motionsförslaget om införande i ersättningslagen av en regel av innehåll, att vid ersättnings bestämmande skall beaktas ej blott den förlust av fiskerätt som ägaren vidkännes utan även den utvidgning av rätten till fritt eller enskilt fiske som ägaren må ha vunnit. Vid konferensens behandling av denna fråga har icke rått tvekan om att en avräkning skall ske i det fall att för en och samme fiskerättsägare gränsen för det enskilda vattenområdet på ett ställe förskjutits inåt och på ett annat utåt. Giltigheten av en sådan princip har sålunda icke ifrågasatts under konferensen, utan det problem som i detta sammanhang främst debatterats är frågan om allemansrättens betydelse, d. v. s. om vid ersättnings bestämmande även skall beaktas den ökade rätt till fritt fiske som sökande vunnit. I detta hänseende synes resultatet av diskussionen vid konferensen kunna sammanfattas på följande sätt: Från rent teoretisk synpunkt synes riktigheten av att tillämpa en dylik princip kunna ifrågasättas, eftersom det innebär, att den ersättningssökande får vidkännas avdrag för en förmån som de flesta åtnjuter utan någon motprestation. Det har dock allmänt ansetts befogat att i många fall vid ersättnings bestämmande taga viss hänsyn till allemansrätten. Några närmare riktlinjer, som anger i vilka fall och i vilken omfattning sådan kvittning mellan nytta och skada bör ske, har emellertid ej ansetts kunna fastställas. Från flera håll har sålunda framhållits, att förhållandena inom olika vattenområden varierar starkt och att frågan huruvida det är möjligt att tillämpa en sådan princip måste bli beroende på en prövning av omständigheterna i varje särskilt fall.

Övriga frågor rörande ersättningsgrunderna som behandlats vid konferensen avser inverkan av penningvärdets fall, beaktande av den minskade

lönsamhet som på senare tid inträtt för fisket, beräkning av ersättning enligt arrendeprincipen och beräkning på grundval av marknadsvärdet.

Det vid konferensen förda protokollet torde få överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Vissa statistiska uppgifter rörande fiskeersättningsmålen. I den av kammarkollegiet överlämnade promemorian har lämnats vissa statistiska uppgifter angående fiskeersättningsmålen. Av dessa uppgifter framgår, att de utdömda ersättningarna i dessa mål, inklusive ränta och rättegångskostnader, den 30 juni 1959 uppgick till omkring 9 miljoner kronor. Under budgetåret 1959/60 utdömdes cirka 1,2 miljoner kronor. Kollegiet har understrukit, att det i olika sammanhang nämnda beloppet 150 å 200 miljoner kronor avser ersättningar, som yrkats och beräknas komma att yrkas. I de hittills avgjorda målen från Norrlandskusten, dit de stora yrkandena och de stora ersättningarna i huvudsak är koncentrerade, har utdömts endast mellan 10 och 15 procent av de yrkade beloppen.

Till kollegiet hade den 1 september 1960 inkommit 1 408 fiskeersättningsmål, varav 486 slutligen avgjorts. Av högre instans slutligt avgjorda mål uppgår till 12, därav 3 avgjorts av högsta domstolen, 5 av Svea hovrätt, 3 av hovrätten för Västra Sverige och ett av Stockholms rådhusrätt. På prövning av högre instans beror för närvarande 22 mål, därav 3 i högsta domstolen, 5 i Svea hovrätt, ett i hovrätten över Skåne och Blekinge, 2 i hovrätten för Västra Sverige, 3 i hovrätten för Nedre Norrland och 8 i hovrätten för Övre Norrland.

Departementschefen. I 1950 års lag om ersättning för mistad fiskerätt har grunderna för den gottgörelse som enligt lagen skall utgå icke angivits i annan mån än att det stadgats, att rättsägaren är berättigad till ersättning av statsmedel för värdet av fiskerätt och annan förmån som han har förlorat och för annan skada som har tillskyndats honom. Därjämte har i den av Kungl. Maj:t utfärdade kungörelsen med tillämpningsföreskrifter till lagen stadgats, att ersättning skall fastställas i penningar att utgå på en gång och att vid ersättningens bestämmande skall tagas skälig hänsyn till rän-
teförlust som må ha skett under tiden från det skadan uppkom. I övrigt har överlämnats till rättstillämpningen att med ledning av allmänna grundsatser bedöma hur ersättningarna skall beräknas.

Det är en mångfald frågor av delvis svårbedömd natur som fiskevärderingsnämnderna och, i förekommande fall, deras överinstanser sålunda har att taga ställning till vid bestämmandet av ersättning till dem som lidit intrång i sin fiskerätt. Då riksdagen vid 1960 års vårsession behandlat hit-hörande frågor, är det särskilt ett spörsmål som uppmärksammats, nämligen i vad mån vid ersättningens bestämmande sådan nytta som ersättnings-sökanden kan ha vunnit genom den nya fiskerättslagstiftningen må avräknas vid fastställandet av ersättningen. Härom gjordes vissa uttalanden vid tillkomsten av 1950 års lagstiftning. Fiskerättskommittén anförde, att vid

bedömande om och i vad mån förlust uppkommit för en viss fastighet borde beaktas att de nya reglerna kunde ur strandägarsynpunkt få både gynnsamma och ogynnsamma verkningar. Överhuvud taget vore det enligt kommittén ej oberättigat att vid uppskattningen av liden skada taga viss hänsyn även till de allmänna fördelar i skilda hänseenden som den nya lagstiftningen i praktiken kunde medföra för den ersättningsberättigade. Föredragande departementschefen och tredje lagutskottet gjorde likartade uttalanden. Det övervägdes att införa en uttrycklig kompensationsregel i lagen, men tanken härpå avvisades under hänvisning till jämförelsesvårigheter och risk för obillighet. Då tredje lagutskottet vid 1960 års vårsession ånyo tagit upp denna fråga, har utskottet konstaterat, att lagstiftaren avsåg att principen om kvittning av nytta och skada skulle tillämpas om för en och samme ägare gränsen för det enskilda vattenområdet på ett ställe förskjutits inåt och på ett annat ställe utåt. Vidare har utskottet uttalat, att det i många fall måste vara rimligt att åtminstone i viss mån beakta, att sökandens rätt till fiske, även om denna rätt till följd av 1950 års lagstiftning ändrats till sitt formella innehåll och numera delvis består i rätt till fritt fiske, icke undergått sådan ändring att sökandens möjligheter att utnyttja fisket försämrats.

Den undersökning, som nu på riksdagens begäran verkställts angående de i fiskeersättningsmål tillämpade principerna och till vilken underlag erhållits genom anordnande av en konferens med representanter för fiskevärderingsnämnderna, har bestyrkt, att grundsatsen om beaktande i viss utsträckning av nytta som den ersättningsberättigade vunnit är accepterad i praxis. Vid konferensen har diskuterats i vad mån det skulle kunna vara möjligt att komma fram till några gemensamma normer för hur avräkning av vunna fördelar skall ske. Enighet har dock rått om att förhållandena är så växlande, att utrymme måste finnas för beaktande av de speciella omständigheterna i varje särskilt fall. Det har ej vid undersökningen framkommit något, som ger stöd för att de resultat som man i hittillsvarande praxis kommit fram till avviker från vad som kan anses ha förutsatts av statsmakterna vid lagstiftningens antagande. Anledning kan därför ej anses föreligga till lagändring i syfte att i lagtexten klargöra vad som skall gälla i förevarande avseende. Det bör ej heller — såsom även tredje lagutskottet i sitt vid 1960 års vårsession avgivna utlåtande uttalat — komma i fråga att nu genom lagändring rubba de principer på vilka den gällande lagstiftningen vilar.

Tredje lagutskottet har i sitt nyss berörda utlåtande framhållit, att jämväl de principer, som i övrigt ligger till grund för beräkningen av värdet av den förlorade fiskerätten, i detta sammanhang är av betydelse; enligt utskottets mening spelar dessa principer större roll för ersättningsbeloppens storlek än de principer som tillämpas i fråga om kvittning mellan skada och nytta. Att redan till riksdagens höstsession medhinna en undersökning av ett större antal avgöranden i ersättningsmål har givetvis icke varit möjligt. Vid konferensen har emellertid, med anledning av nyssnämnda uttalan-

de från utskottets sida, även berörts andra frågor rörande grunderna för ersättningens bestämmande än kvittningsfrågan. Sålunda har behandlats inverkan av penningvärdets fall, grunderna för ränteberäkning, beaktande av den minskade lönsamhet som på senare år inträtt för fisket, beräkning av ersättning enligt arrendepincipen och beräkning på grundval av marknadsvärdet. Det är här till stor del fråga om spörsmål av invecklad och svårbedömd natur, där praxis ännu icke synes ha stabiliserat sig. Ej heller i detta hänseende bör komma i fråga att nu genom lagändring rubba de principer på vilka den gällande lagstiftningen vilar.

Såsom understrukits av chefen för jordbruksdepartementet i 1960 års statsverksproposition får 1957 års reformer, varigenom kronan fick klagerätt och fiskevärderingsnämnderna ombildades till domstolar, anses ha givit ett klart uttryck för statsmakternas önskan, att ersättningsfrågorna skall prövas med största omsorg och att kronans intressen skall beaktas bättre än vad från början var möjligt. Tredje lagutskottet har nu uttalat sig för att det bör övervägas om något kan göras för att ytterligare öka kronans möjligheter att tillvarataga sin rätt. Detta är enligt min mening ett av de viktigaste av de spörsmål rörande fiskeersättningsfrågorna som utskottet upptagit i sitt utlåtande. Utskottet har närmast åsyftat att kammarkollegiet, som för kronans talan i mål av detta slag, bör tillförsäkras erforderliga resurser för fullgörande av sin uppgift. Frågan torde komma att upptagas till prövning av chefen för finansdepartementet vid anmälan av anslagsäskandena under sjunde huvudtiteln till 1961 års riksdag.

Frågan om förskott å rättegångskostnad, m. m.

Gällande bestämmelser m. m. Enligt ersättningslagen gäller såsom huvudregel för förfarandet i fiskeersättningsmålen, att de för rättegången i tvistemål stadgade bestämmelserna skall tillämpas. Vissa avvikelser från denna huvudregel är upptagna i ersättningslagen bl. a. i fråga om utbetalning av förskottsersättning och beträffande ersättning för rättegångskostnad. I det förra hänseendet gäller enligt 4 § 3., att nämnden, om skäl därtill föreligger, äger utan huvudförhandling, i avvaktan på målets avgörande förordna, att förskott skall utgå i avräkning på ersättning som slutligen kan komma att fastställas.

I fråga om ersättning för rättegångskostnad gäller skilda bestämmelser i första instans och överinstanserna. Enligt 4 § 4. skall kronan, i den mån ej annat föranledes av vad i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken stadgas, ersätta sökanden hans kostnader å målet vid nämnden. Innebörden av denna regel beträffande rättegångskostnader i första instans är den, att sökanden är berättigad till ersättning för sina kostnader, dock ej sådana som uppkommit genom någon sökandens försummelse i rättegången (18 kap. 6 § rättegångsbalken) och icke heller sådan kostnad som bedömes såsom oskälig (18 kap. 8 § rättegångsbalken). I överinstanserna föreligger enligt 6 § den av-

vikelsen i förhållande till rättegångsbalkens allmänna regler att kronan, där ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken, skall vidkännas sina egna kostnader ävensom den kostnad som åsamkas motpart genom att kronan fullföljt talan. Lagen om fri rättegång är tillämplig i fiskeersättningsmålen.

Någon särregel som medger utbetalning av förskott å rättegångskostnad finnes ej i ersättningslagen.

I *vattenlagen* infördes i samband med vissa år 1952 genomförda lagändringar, avseende bl. a. möjlighet att meddela deldom i vattenmål, en bestämmelse om deldom beträffande rättegångskostnad. Enligt denna bestämmelse i 11 kap. 66 § 4 mom. *vattenlagen* äger vattendomstol i samband med tillämpning av bestämmelserna om deldom i huvudsaken, så ock eljest, när särskilda skäl föreligger, tillerkänna part ersättning för kostnader å målet utan hinder därav, att partens talan ännu icke blivit slutligen prövad. I det sakkunnigförslag som låg till grund för lagändringen (promemoria av 1945 års vattenlagssakkunniga den 12 september 1947) anfördes följande.

Med den uppdelning av avgörandet i större ansökningsmål på flera olika domar, som numera är vanlig, föreligger det uppenbarligen ett praktiskt behov av att även kunna döma ut rättegångskostnader så att säga etappvis. Vattendomstolarna torde också i regel anse sig oförhindrade därtill. Om nu deldomsinstitutet erhåller en närmare reglering i lagen i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit, synes det vara motiverat att där upptaga även en bestämmelse om deldom beträffande rättegångskostnad. Det synes sålunda böra fastslås att vattendomstolen, i samband med tillämpning av bestämmelserna om deldom i huvudsaken, må tillerkänna part ersättning för kostnader å målet utan hinder av att partens talan ännu icke blivit slutligen prövad. Sådan befogenhet torde böra tillkomma vattendomstolen även i andra fall, då särskilda skäl tala för att part erhåller ersättning för rättegångskostnader innan målet slutligen avgöres. Så kan vara förhållandet t. ex. om målet — sedan det varit föremål för handläggning, som ådragit sökandens motparter kostnader — uppskjutes på längre tid eller förklaras vilande.

Vad nu sagts om deldom beträffande rättegångskostnad bör så förstås, att vattendomstolen i dylik deldom skall kunna definitivt bestämma den viss part tillkommande ersättningen för kostnader som han före deldomens meddelande nedlagt å målet. Naturligtvis bör dock vattendomstolen, om den finner det lämpligare, kunna inskränka sig till att utdöma visst belopp i avräkning på den ersättning — avseende partens kostnader under hela rättegången — som förutsättes skola bestämmas vid slutlig prövning av hans talan.

Genom ett tillägg till *konkurslagen* (86 a §), gällande fr. o. m. den 1 januari 1960, har möjlighet öppnats att i vidlyftiga och långvariga konkurser tillerkänna rättens ombudsman och förvaltare viss ersättning redan under pågående konkurs att utgå i avräkning på det arvode som slutligen bestämmes. I propositionen (139/59) erinrade föredragande departementschefen om den praxis i större brottmålsprocesser, enligt vilken offentlig försvarare kan tillerkännas gottgörelse i avbidan på att arvodet slutligen fastställas samt omnämnde även att boutredningsman vid långvariga boutredningar anses äga tillgodonjuta förskottsarvode å det definitiva arvodesbeloppet.

Frågans behandling vid 1960 års riksdag. Vid sin behandling av den tidigare berörda motionen II: 285 har tredje lagutskottet inhämtat yttranden från Svea hovrätt, kammarkollegiet, statskontoret, fiskeristyrelsen och ordförandena i samtliga fiskevärderingsnämnder. En redogörelse för remissyttrandena finnes intagen å s. 20—22 i utskottets utlåtande 1960: 15. I utlåtandet har utskottet anfört följande.

I *motionen II: 285* har berörts den år 1957 genomförda reform varigenom dels kronan erhöll ställning av part och fick rätt att fullfölja talan mot fiskevärderingsnämnds avgörande, dels nämnderna ombildades till domstolar. Reformen åsyftade icke att försämra de ersättningsberättigades rätt till ersättning. Avsikten var endast att ge kronan bättre möjligheter att tillvarata sin rätt samt att göra förfarandet snabbare och därmed även billigare.

Av till utskottet inkomna remissyttranden framgår, att ett något olika förfarande tillämpas vid olika fiskevärderingsnämnder. På grund härav varierar sökandenas kostnader i hög grad. Utskottet anser, att lantmåteritekniciska och fiskeritekniciska undersökningar i första hand bör verkställas genom kammarkollegiets försorg. Härigenom kan sökandens kostnader i många fall nedbringas. Det kan dock naturligtvis icke förmenas sökanden att på motpartens — kronans — bekostnad göra egna undersökningar till bemötande eller komplettering av genom kollegiets försorg anskaffad utredning.

Motionärernas önskemål synes vara att sökanden skall få möjlighet till ersättning för utgifter för anlitade egna sakkunniga och att dessa ersättningar i avbidan på målets avgörande skall kunna utgå såsom förskott.

Sökandens utgifter för anlitande av sakkunniga, däribland även advokat eller annat ombud, är att hänföra till rättegångskostnad. Enligt 4 § 4. lagen om ersättning för mistad fiskerätt skall kronan — bortsett från det fall att sökanden gjort sig skyldig till försummelse i sin processföring eller att kostnaden ej varit påkallad för tillvaratagande av hans rätt — alltid ersätta sökande dennes kostnader vid fiskevärderingsnämnd.

Den gällande lagstiftningen ger sålunda sökanden den rätt motionärerna åsyftar, men ersättning torde ej kunna utgå förrän fiskevärderingsnämnd meddelat dom i målet. Sökanden äger alltså ej uppbära förskott å utrednings- eller andra rättegångskostnader. Dessa kostnader kan uppgå till betydande belopp, och det tar ofta lång tid innan målen blir avgjorda. Utskottet delar därför den av flera remissinstanser uttalade uppfattningen att möjlighet bör beredas sökande att erhålla förskott å kostnad som nu nämns. Hur bestämmelserna härför närmare skall utformas anser utskottet bör bli föremål för närmare utredning. I syfte att begränsa kostnaderna bör, såsom Svea hovrätt föreslagit, övervägas om en anordning liknande den i 11 kap. 35 § andra stycket andra punkten vattenlagen kan ifrågakomma.

Vid nyssnämnda utredning bör enligt utskottets mening jämväl övervägas åtgärder för åstadkommande av en likformig och ur ekonomisk synpunkt lämplig handlägningsordning vid skilda fiskevärderingsnämnder.

Konferensen. Vid den konferens rörande fiskevärderingsnämndernas verksamhet, som genom justitiedepartementets försorg anordnats i Stockholm den 13 och den 14 juni 1960, har jämväl behandlats de i utskottsutlåtandet berörda frågorna om en likformig ordning vid införande av sakkunnigbevisning i ersättningsmålen och om förskott å rättegångskostnad.

Vad angår frågan om ett enhetligt utredningssystem har konferensen som utgångspunkt för sin diskussion haft den i utskottsutlåtandet redovisade upp-

fattningen, att lantmäteritekniciska och fiskeritekniciska undersökningar i första hand bör verkställas genom kammarkollegiets försorg. Konferensen har i motsats härtill uttalat sig för att fiskevärderingsnämnden i första hand bör föranstalta om såväl den lantmäteritekniciska som den fiskeritekniciska utredning som behövs i målet. Den förda diskussionen utvisar att denna ordning i allmänhet tillämpas. Det har dock framhållits, att det kan vara svårt att få till stånd ett fullt enhetligt utredningsförfarande med hänsyn till målens skiftande karaktär och den lokalt växlande tillgången på experter. För den ståndpunkt som konferensen intagit i frågan har åberopats huvudsakligen följande skäl. Det måste vara en oriktig princip att käranden i ett mål skall behöva grunda sina anspråk på en genom svarandens försorg verkställd utredning. En partsutredning vill motparten gärna motbevisa och därför kan det i utskottsutlåtandet förordade systemet leda till dubbelutredningar och därmed ökade kostnader. Om däremot rätten utser sakkunnig får denne en opartisk ställning. Rätten har att taga ståndpunkt till vilka moment som skall belysas i utredningen och bör därför också kunna bedöma vilket mått av sakkunnigutredning som erfordras i det särskilda fallet.

Vad beträffar frågan huruvida sökanden i fiskeersättningsmålen skall vara berättigad till förskott på rättegångskostnad har konferensen uttalat sig för en sådan reform. Det har härvid framhållits, att en möjlighet att erhålla förskott synes vara befogad i de fall där sökanden haft större kostnader för tillvaratagande av sin rätt.

Departementschefen. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har riksdagen hemställt om lagändring i syfte att sökande i fiskeersättningsmål skall beredas möjlighet att erhålla förskott å rättegångskostnad. I samband härmed har riksdagen jämväl begärt att åtgärder för att åstadkomma en likformig och från ekonomisk synpunkt lämplig handläggningsordning vid fiskevärderingsnämnderna skall tagas under övervägande. Sistnämnda begäran har föranletts av att vid olika nämnder — enligt vad som konstaterats i det åberopade utlåtandet av tredje lagutskottet — ett något olika förfarande tillämpats vid införande av viss sakkunnigutredning i målen.

Med hänsyn till ersättningsmålens natur torde lantmäteritekniciska och fiskeritekniciska undersökningar regelmässigt vara erforderliga. Tredje lagutskottet har uttalat den åsikten, att dessa undersökningar i första hand bör verkställas genom kammarkollegiets försorg. Sökandens kostnader kan enligt utskottet härigenom i många fall nedbringas. Det kan dock, enligt vad utskottet vidare anfört, icke förmenas sökanden att på motpartens — kronans — bekostnad göra egna undersökningar till bemötande eller komplettering av den genom kollegiets försorg anskaffade utredningen.

Förfarandet vid fiskevärderingsnämnderna gestaltar sig numera, sedan kronan erhållit fullföljdsrätt och nämnderna ombildats till specialdomstolar, som ett rättegångsförfarande. Reglerna för den dispositiva tvistemålsprocessen är med vissa avvikelser, som här saknar betydelse, tillämpliga på förfarandet. Bestämmelserna i rättegångsbalken om bevisning genom sakkunnig

ger regler såväl för de fall då domstol antingen självant eller efter framställning av part tillkallar sakkunnig som för sådana fall då part anlitar egna sakkunniga. Genom nämnda regler får ramen för nämndens och parternas möjligheter i fråga om införande av sakkunnigbevisning i målen anses bestämd.

De omförmälda reformerna i avseende å förfarandet har medfört, att den ersättningssökande och kronan står emot varandra på väsentligen samma sätt som två enskilda parter i en skadeståndsprocess. Det kan mot bakgrunden härav i princip icke anses tillfredsställande att kollegiet, med den partsställning som kronan intager i processen, i första hand skall sörja för de i målen erforderliga sakkunnigutredningarna. Med den risk för att sådana genom kollegiets försorg verkställda utredningar icke skulle betraktas såsom fullt objektiva utan som partsutredningar skulle vidare, såsom också befarats vid den anordnade konferensen, ett sådant förfarande kunna få en kostnadshöjande effekt och därigenom motverka sitt syfte. Det synes mig med hänsyn härtill som om den av konferensen rekommenderade och nu i allmänhet också tillämpade ordningen, att nämnden föranstaltar om ifrågasvarande utredningar, skulle vara att förorda.

På de skäl som nu anförts har jag ej funnit skäl att förorda, att i berörda avseende meddelas särbestämmelser för fiskeersättningsmålen handläggning.

Enligt gällande regler rörande rättegångskostnad i fiskeersättningsmål skall kronan städse ersätta sökanden hans rättegångskostnader vid fiskevärderingsnämnd, om icke kostnaden uppkommit genom försumlig processföring från sökandepartens sida eller kostnaden eljest bedömes såsom oskäligen. Detta innebär i princip att den ersättningssökande av egna medel får förskjuta kostnader, som kronan slutligen skall bära.

Även om, såsom förut sagts, viss sakkunnigutredning tillföres målen genom nämndens föranstaltande, kan det tydligtvis icke förmenas sökanden att nedlägga den kostnad å målet som kan finnas nödig för tillvaratagande av hans rätt. Då riksdagen nu framfört det önskemålet, att sökanden skall beredas möjlighet att erhålla förskott å rättegångskostnad, som eljest ej ersättes förrän fiskevärderingsnämnd meddelat dom i målet, har till stöd härför framhållits, att sökandepartens kostnader kan uppgå till betydande belopp och att det ofta tar lång tid innan målen blir avgjorda. Det har vid den remissbehandling i ärendet som föregått riksdagsavgörandet vitsordats, att fiskeersättningsmålen om ock icke alltid så dock i åtskilliga fall är av så vidlyftig och komplicerad natur, att de vållar såväl avsevärda kostnader för sökandena som stor tidsutdräkt med målens avgörande. Den konferens med representanter för fiskevärderingsnämnderna som anordnats har också uttalat sig för den av riksdagen föreslagna reformen. Även för egen del är jag av den mening, att det kan vara motiverat att bereda en möjlighet att tillerkänna sökandepartens förskott å kostnadsersättningen, när skäl därtill föreligger med hänsyn till kostnadens storlek och rättegångens varaktighet. Det torde ej behöva befaras att en sådan möjlighet kommer att leda till vid-

lyftighet i processföringen. Kronans skyldighet att ersätta rättegångskostnad gäller endast kostnad, som skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Det förtjänar också omnämnas, att det i vattenmål efter en år 1952 genomförd lagändring är möjligt att tillerkänna part ersättning för rättegångskostnad utan hinder av att partens talan ännu icke blivit slutligen prövad och att systemets tillämpning i nämnda mål icke såvitt är känt medfört olägenheter av antydd art. Från allmän synpunkt synes därför en liknande reform för fiskeersättningsmålen del icke böra möta några betänkligheter.

Tredje lagutskottet har i sitt utlåtande jämväl uttalat, att en anordning liknande den som avses i andra punkten av 11 kap. 35 § 1 mom. andra stycket vattenlagen borde övervägas i syfte att begränsa kostnaderna. I nämnda lagrum har beretts möjlighet att förordna särskild person för att biträda sakägare i vattenmål med kostnadsfria råd angående bevakandet av deras rätt. Denna form av rättshjälp har emellertid icke visat sig vara till avsedd nytta. Ehuru försök gjorts att popularisera systemet har det enligt vad som upplysts från vattendomstolarna icke kommit till användning annat än rent undantagsvis. Denna omständighet synes ge anledning till viss försiktighet inför tillskapandet av en liknande anordning i fiskeersättningsmålen. Därjämte torde den ifrågasatta anordningen vara mindre lämplig i förevarande sammanhang av det skälet, att tiden för framställande av ersättningsanspråk redan har — bortsett från sådana anspråk som kan följa av en år 1956 genomförd ändring i fiskerättslagen beträffande snörpvadsfisket vid Blekinge läns södra kust — utlöpt med utgången av år 1957. Sökandeparterna torde i allmänhet redan ha ordnat biträdesfrågan. Det synes därför ej vara anledning att införa denna form av rättshjälp i fiskeersättningsmålen.

Rätt till förskott å kostnadsersättning torde böra beredas i samma form, som redan för närvarande gäller beträffande själva ersättningen för mistad fiskerätt, och gälla kostnader såväl vid nämnden som vid överinstanserna. Bestämmelser i ämnet kan lämpligen införas i 4 § under punkten 4 och 6 § under punkten 3 i ersättningslagen. Vad i ersättningslagen föreskrives om att talan mot nämndens beslut rörande förskott skall föras särskilt samt att talan ej må föras mot hovrätts beslut i sådan fråga blir med bestämmelsernas utformning utan särskilt stadgande tillämpligt jämväl beträffande förskott å rättegångskostnad.

Om den föreslagna lagändringen genomföres, torde de bestämmelser som i administrativ ordning utfärdats angående expediering av beslut rörande förskott å ersättning och utbetalning av sådan ersättning böra göras tillämpliga även å förskott av förevarande slag.

Lagändringen torde böra träda i kraft den 1 januari 1961.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Föredragande departementschefen hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

¹ Bilagan som — frånsatt de redaktionella jämkningarna att i 4 § tillagts orden »beträffande ersättning för sådana kostnader» och i 6 § orden »beträffande ersättning för kostnad som sist sagts» — är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 november 1960.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 7 november 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 21 oktober 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 om ersättning för mistad fiskerätt m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn T. Löwbeer.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

T. Johansson

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 11 november 1960.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 8 november 1960 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 oktober 1960 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.*

Med förmälan att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att detsamma efter vissa redaktionella jämkningar måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Johansson